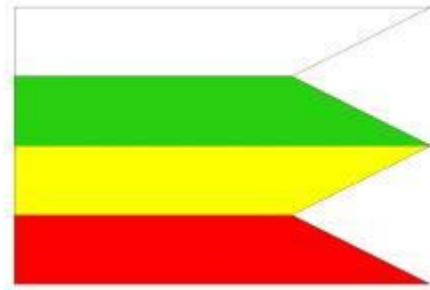

História Podunajských Biskupíc

Podunajské Biskupice rozlohou 42,5 km² sú najväčšou mestskou časťou Bratislavy, hlavného mesta Slovenskej republiky, ku ktorému boli pripojené 1. januára 1972.

Sú súčasťou okresu Bratislava II. a so svojimi cca 23 tisíc obyvateľmi patria medzi najdynamickejšie sa rozvíjajúce mestské časti. Ležia v severozápadnom cípe Žitného ostrova, na východnom okraji Bratislavy na súradniciach 17°12 vých. dĺžky, 48°07 sev. šírky, priemerne 130 m nad morom.

Dunaj je od prapočiatku dejín majákom a spoločníkom usadlíkov a pútnikov. Spája ľudí, krajiny a národy od svojho prameňa až po Čierne more.

Tok Dunaja a jeho ramien sa časom veľmi zmenil, ale niečo sa nezmenilo: táto rieka vždy ovplyvňovala osud na jej brehu žijúcim a do dnešného dňa tvorí juhozápadnú katastrálnu hranicu Podunajských Biskupíc.

Archeologické nálezy, kamene a zvyšky stavieb svedčia o tom, že naše územie bolo obývané už dávno pred našim letopočtom.

Najhodnovernejším svedkom tejto minulosti sú historické pramene, teda všetky svedectvá a pozostatky, ktoré vypovedajú o minulosti. Podľa formy zachovania tieto historické pramene sú písomné, hmotné, obrazové, tradičné, audiovizuálne a ústne.

Na základe uvedených prameňov vo svojej knihe *Podunajské Biskupice Monografia starších dejín* (Bratislava, 1969) ako i v ďalších odborných a spoločenských publikáciách spracoval históriu Podunajských Biskupíc **PhDr. Peter Püspöki Nagy, CSc.**, rodák mesta, medzinárodne uznaný historik, odborník pre pomocné historické vedy, stredoveké dejiny a dejiny kanonického práva.

Čerpajúc najmä z jeho prác ale i z ďalších publikácií zveľaďujeme stručnú históriu našej mestskej časti.

Vďaka bádaniu Püspöki Nagya sa našli dokumenty o tom, že pred 1800 rokmi na území dnešných Biskupíc stálo *municipium*, teda osadlosť, ktorej bol pridelený titul rímskeho mesta s občianskymi právami.

Archeologický výskum pri výstavbe bratislavského obchvatu v úseku budúcej diaľnice D4 pri Podunajských Biskupiciach potvrdil tieto výsledky, totiž v decembri 2017 v blízkosti pred niekoľko mesiacmi pred tým odhalených avarských hrobov našli aj neskoro antický **germánsky kniežací dvorec** (4. stor., doba rímska).

Žitný ostrov bol súčasťou rímskeho impéria od roku 6 pred n. l. Hranica rímskej ríše – Limes Romanus – v strednej Európe sledovala koryto vtedajšieho Dunaja. Pred tisíc rokmi na úseku dnešného Dunaja medzi Bratislavou a Medveďovom až po ústie rieky Ráby v tých časoch ešte neexistovalo súčasné hlavné koryto, Dunaj tiekol niekde v priestoroch dnešných bratislavských ulíc Grösslingová a Mlynské nivy smerom na Vrakuňu. Odtiaľ ďalej približne v toku dnešného Malého Dunaja po Kolárovo, kde zľava do neho vtekala rieka Váh a obchádzala zo severnej strany územie mesta Komárna a poza významné rímske mesto Brigetio (Komárom – Ószőny – Iža) pri Celemantii (Virt) ústila do neho rieka Rába.

Tento vodopisný pohľad pre dnešného čitateľa je ohromujúci, ale jeho správnosť potvrdzuje sklon povrchu Žitného ostrova, ktorý smerom zo západu na východ prirodzene klesá. Komárno má nadmorskú výšku o 16 metrov nižšiu než Bratislava a povrch ostrova smerom na sever tiež klesá. Z tohto dôvodu priľahlý priestor malého Dunaja leží o 4-5 metrov nižšie než na južnej strane ostrova pásmo stredovekého Veľkého Dunaja (stav bol približne rovnaký ešte aj pred vznikom vodného diela Gabčíkovo). Kvôli týmto výškovým pomerom územia pod Bratislavou smerom na Šamorín a Gabčíkovo Dunaj a jeho ramená často zmenili svoje korytá, kým postupným vývojom vzniklo dnešné hlavné koryto Dunaja.

Aby sa mohlo toto všeobecné tvrdenie použiť k ďalším úvahám, treba ho skonkretizovať a dokázať. Všimnime si bližšie Ptolemaiove údaje, týkajúce sa Dunaja²⁶.

Pôvodný text:

3. Τὴν δε μεσημβρινὴν πλευρὰν ὀρίζεται τοῦ Δαουβίου ποταμοῦ τὸ δυσμικὸν μέρος, ὃ θέσιν ἔχει τοιαύτην.
20. τὸ κατὰ τὴν ἐξῆς ἐκτροπήν.
21. τὸ παρὰ τὴν Λούναν ἔλην.
22. πρὸς ἄρκτους θέοντος ποταμοῦ
23. ἢ ἐφεξῆς ἐπιστορῆ ἄρ ἥς πρὸς.
24. μεσημβριν ἐπιστρέφει
25. τὸ κατὰ τὴν ἐκτροπήν τοῦ πρὸς.
26. μεσημβριν θέοντος ποταμοῦ.
27. ὃς καλεῖται Ναραβὸν μα'—μζ' γο'.

Slovenský text:

3. Južnú stranu (Veľkej Germánie) ohraničuje západná časť rieky Dunaja. Má takú polohu:
20. Pri ústí nasledujúcej rieky²⁷
21. ktorá popri lese Lúna
22. tečie na severnú stranu
23. nasledujúci ohyb
24. po ktorom sa (Dunaj) obracia na juh
25. Na južnej strane
26. pri ústí rieky
27. zvané Narabo (Rába) 41°—47°40'

Vo svetle týchto vodopisných zmien sa stanú pochopiteľnými niektoré dovtedy nevysvetliteľné archeologické nálezy a historické údaje Ptolemaiove a ďalších historikov. Tiberius v 10. roku pred n. l. pripojil Žitný ostrov k Rímskej ríši.

V časoch Rímskej ríše malo územie Biskupíc mimoriadny strategický význam, keďže tadiaľto prechádzala hranica ríše: Limes Romanus.

Cez Biskupice viedla aj tzv. Jantárová cesta, po ktorej sa v mierových časoch prevážal tovar, vo vojnových časoch tadiaľto tiahli vojská.

Najväčšie vodopisné zmeny, ktoré viedli k vzniku novodobého stavu Žitného ostrova pravdepodobne prebiehali v 11. storočí. Vtedy z Čalovského medziriečia, teda z medziriečia rieky Leitha–Lajta a Čalova–Csalló (tak sa volal Dunaj medzi Bratislavou a Komárnom v starej maďarčine) vznikol ostrov zvaný Csallóköz, po nemecky Große Schüttinsel aj Große Schütt.

Stredný úsek Dunaja si z krajiny vykrojil jeden svojrázny kúsok zeme: Žitný ostrov. Najzápadnejším bodom tejto 100 kilometrov dlhej a 20-35 km širokej oblasti sú Podunajské Biskupice.

Žitný ostrov na mape z roku 1528, v západnom rohu Pyspeky – Biskupice (Lazarus secretarius: Tabula Hungariae, 1528)

Dôkazom rímskej prítomnosti na území Podunajských Biskupíc je aj *mílnik cisára Alexandra Severa Piusa* z roku 230 n.l., ktorý sa nachádzal na mieste bývalého arcibiskupského sídla. Na mílnik vyrytý latinský text znie:

IMPerator CAESAR / Marcus AVRELIVS / SEVERus ALEX/ ANDER PIVS FE / LIX AVGUSTVS PoN / TIFEX MAXIMVS / TRIBVNICIAE PO / TeSTSTIS VII/II CoNsulatus / III Pater Patrie RESTITVIT / MILIaria Passuum XVI

Po slovensky: *Panujúci cisár M. Aurelis Severus Alexander Pius, Augustus, veľkňaz, v ôsmom roku svojej tribúnskej moci a treťom roku svojho konzulstva, otec vlasti ho dal opraviť 16 míl (od Carnunta).*

Mílnik má výšku 121 cm, priemer 58 cm, výška nápisu je 84 cm, najväčšia šírka 68 cm. (Preklad latinského textu z knihy: *Peter Püspöki Nagy: Podunajské Biskupice, Monografia starších dejín, 1969*)

Desaťriadkový nápis dokazuje, že mílnik ukazoval obchodníkom, cestovateľom a jednotkám légie, ktoré strážili hraničné oblasti Rímskej ríše, smer cesty k najdôležitejšiemu centru Pannónie: ku Carnuntu.

Podľa správy Floriša Rómera originál dal v roku 1876 arcibiskup Ján Simor preniesť z Biskupíc do záhrady svojho ostrihomskeho paláca.

Verná kópia mílnika cisára Alexandra Severa Piusa z roku 230 stojí na Biskupickej ulici. (Kópiu vytvoril akad. sochár Andrej Rudavský)

O rímskej prítomnosti svedčia aj otesané kamene s latinským nápisom, zabudované v štítovej stene farskeho kostola sv. Mikuláša a na jednom z kamenných blokov rebra klenby presbytéria je dokonca zachovaný fragment rímskej omietky aj s maľbou, ďalej tehly a škridly s pečiatkou vojenského tábora Rimanov.

Zlomok väčšieho nápisu na kameni múru, ktorý rozdeľuje chrámové lode a svätyňu („Prvý quattuorvír D.../predstavený remeselníkov/ s hospodárskymi správcami postavil II...“ – preklad: Peter Püspöki Nagy)

Po páde Rímskej ríše bolo územie obývané Avarmi (cca. 568 - 805), dokonca v prvej polovici deviateho storočia Biskupice boli cirkevným centrom poslednej Avarskej ríše (796-805).

Keď Karol Veľký pripojil oblasť na pravej strane Dunaja až po Drávu k Franskej ríši, na časti novozískaného územia zriadil *Avarskú provinciu Franskej ríše*. Bola ohraničená vtedajšou líniou Dunaja, riekou Rába a Viedenským lesom. Jej západná hranica bola niekde pri meste Tulln pri Dunaji.

Na území dnešných Biskupíc sa nachádzalo sídlo Vetvárskej samosprávnej avarskej provincie, sídlo biskupa Annona. Z tohto obdobia od 826 do 904 poznáme z originálov cirkevných správ štyroch biskupov tohto biskupského dvora.

Záchranný archeologický výskum pri výstavbe bratislavského obchvatu D4 a R7 v r. 2017 pri Podunajských Biskupiciach odhalil najväčší archeologický nález za posledných

80 rokov na Slovensku. Archeológovia počas výskumu objavili avarské pohrebisko z obdobia Avarského kaganátu (8.-9. stor.), ktoré so svojou rozlohou, veľkosťou a bohatosťou nálezov ihneď sa dostal do stredobodu medzinárodného záujmu. Po niekoľko mesačnom intenzívnom výskume slovenská archeológia sa stala bohatšou o 485 kostrových hrobov, v ktorých sa našlo niekoľko tisíc nálezov.

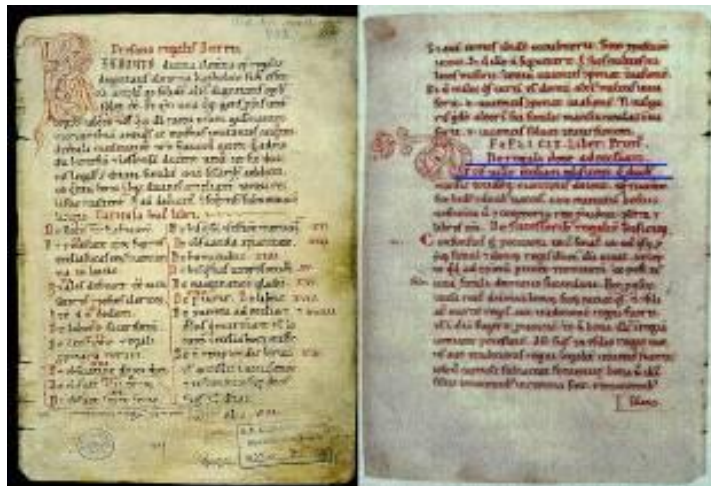

V 9. stor., keďže Avari už prijali kresťanstvo, na našom území stál ich kresťanský kostol. Dokazuje to v origináli zachovaná listina východofranského kráľa, Ľudovíta Nemca, vydaná **16. februára 836** v kráľovskom paláci v Osternhoue.

Intravilán dnešných Podunajských Biskupíc, ako aj tunajší kostol, do polovice 15. storočia stál na ostrove vytvorenom dunajskými ramenami, čo nám spätne vysvetľuje význam avarského názvu usadlosti Vetvár: *vet-* vodnaté, *var-* oblasť, územie.

Keďže názov Vetvár znamená vodnaté územie a bol tu aj stavaný kostol, právom sa objavuje v 9. storočí v germánskom preklade názov usadlosti vo forme *Kirichbach*, t. j. „kostolný potok“, lebo kresťanskí spisovatelia kroník považovali za dôležité poukázať aj na existenciu kostola. Avšak názov ***Kirchbach*** (*Kirichbach*) sa nezakorenil.

Leták o archeologických objavoch spoločnosti VIA MAGNA s. r. o. pri výstavbe D4 a R7 v roku 2017

Svätý Štefan (970-1038) po vytvorení regulárneho štátneho útvaru a diecéz od roku 1000 vo svojich Zákonoch (34. kapitola) nariadil, že na území celého Uhorského kráľovstva „*Kazdých desiat dedin má postaviť jeden kostol...*“.

Na základe tohto nariadenia sa na Žitnom ostrove malo postaviť 12 kostolov, pričom názov Pyspuki sa nachádzal na prvom mieste, čo naznačuje dôležitosť vtedajšieho osídlenia. Ale keď vychádzame z toho, že už okolo r. 830 na tomto mieste stál murovaný kostol, tento, aj keď nie úplne zachovalý, mohol jestvovať aj v prvej polovici 10. stor. Dôsledkom toho mohli obyvatelia bez problémov vyhovieť nariadeniu spomínaného zákona.

Decretorum liber II. § 1

O dobe vzniku farského kostola nemáme žiadne bližšie pramene. V historickej literatúre 19. storočia často sa vyskytuje rok 1221, ako rok vystavania kostola. Údaje boli prebraté zo „starodávnej knihy farnosti“ *Liber Antiquissimus*, ktorá zhorela v roku 1859 pri veľkom požiari.

Miestna legenda uvádza, že Biskupičania pôvodne kostol chceli postaviť na inom mieste, ale anjeli stavebný materiál každú noc preniesli tam, kde dnes stojí kostol... Z toho, čo legenda uvádza, že kostol bol postavený na inom mieste vyplýva, že sa hovorí o stavbe druhého kostola a nevzťahuje sa na kostol, ktorý bol zreštaurovaný za čias kráľa Štefana I.

Prvá zachovalá písomná zmienka z roku 1264 uvádza biskupický kostol ako farnosť sv. Mikuláša. Na základe titulu kostola (1264 „*in ecclesia B. Nicolai de Pispucki in Collotkuz*“) môžeme tvrdiť, že kostol jestvoval už pred rokom 1264.

Tento pôvodne trojlod'ový kostol silne ovplyvňoval štýl ostatných kostolov Žitného ostrova. O pravidelných priebežných opravách nás informujú dobové listiny, napr. testament biskupického farára Tomáša z 26. júla 1343, v ktorom sa píše: „...z ceny oviec nech sa dokončí obielenie biskupického kostola.“

Kostol sv. Mikuláša v roku 1905

Komplexný pamiatkový výskum v rokoch 2016-2017 však jednoznačne dokázal, že najstaršie časti dnešnej budovy kostola pochádzajú spreď roku 1221.

Neskorší stavitelia sa nevedeli úplne zbaviť vplyvov románskeho štýlu, napriek tomu súčasný kostol je gotický.

Najkrajšou časťou farského kostola je gotická svätyňa so zachovanou gotickou klenbou, ktorá čistotou a prostotou tvarov svedčí o tom, že je jednou z najstarších gotických klenieb na Slovensku.

Aj ranogotický portál sa zachoval v pôvodnom stave.

V osemdesiatych rokoch 20. storočia sa našli aj zvyšky ranostredovekých fresiek, ktoré zreštaurovali v rokoch 2016-2017.

Sakristia si zachovala stav z 13. storočia, jej krížovú klenbu uzatvárajú dva reliéfové svorníky.

Rebrové väzby starej klenby sa zachovali i v pôvodných bočných lodiach. Vo svätyňi sú žliabkové krížové rebrá, končia sa v konzolách ozdobených rastlinnými alebo gotickými motívmi.

Ďalšia cenná pamiatka kostola je náhrobný kameň pána Petra z r. 1360. Na náhrobku vidieť postavu zahalenú do kňazského talára.

Najkrajšie kamenné svorníky zachované v sakristii: „Kristova hlava“, a „Baránok Boží“ a päťka konzoly s figurálnym motívom – anjel so štylizovanými krídlami

„Počas výskumu bolo zachytených niekoľko vrstiev stredovekých podláh siahajúcich až do horizontu v hĺbke približne 1,2 metra pod niveletou súčasnej podlahy, pričom najstaršia podlahová úroveň súvisí s horizontom pochovania v 10.-11. storočí. Odkryté boli tiež hroby, v ktorých sa našiel datovateľný nález dvoch esovitých záušnic, rámcovo zaradených do obdobia 10. až 11. storočia, ale zvyšky architektúry z tohto obdobia sa zatiaľ nepodaril identifikovať.(...)

Architektonicko-historický výskum objavom zamurovaných románskych okien nad emporou a vo východnej stene bočnej lode potvrdil predpoklad, že celé trojlodie bolo vystavané už v románskom období.

V rámci Bratislavy ide o jedinú zachovanú románsku, a teda o najstaršiu sakrálnu architektúru, ktorá svojou impozantnosťou musela byť v období vzniku výnimočná aj v celom regióne.“

(Mgr. Art. Michal Pleidel reštaurátor)

Loď kostola získala svoju dnešnú podobu v priebehu 15. storočia. Pôvodné gotické klenby troch lodí kostola sa zrútili pri zemetrasení, ktoré postihlo povodie Dunaja. Nové klenby dnešných lodí boli vyhotovené okolo r. 1470-80 vo vidieckom, neskorogotickom prevedení. Sú už podstatne jednoduchšie, bez rebier, rebrové väzby starej klenby sa však napriek tomu čiastočne zachovali i v lodiach.

V juhovýchodnej lodi kostola je umiestnený pôvodný oltár z náhrobnej kaplnky rodiny Ormosdyovcov. (Krypta bola vybudovaná v r. 1794.) Od roku 1792 je nad oltárom umiestnený vzácny kríž rakúskeho sochára Johanna Martina Fischera, profesora Viedenskej univerzity, z jedného kusa čierneho mramoru s korpusom z čierneho bronzu.

Okolo kostola bol cintorín až do r. 1715.

Značné škody vznikli tureckým pustošením, kedy bolo zničené staré gotické zariadenie kostola a vežové hodiny (1683). Spomínajú to tri „vizitácie“, v r. 1694 Szencziho, v r. 1714 Pongráczova, v r. 1781 Batthyániho.

Nasledujúce významnejšie reštaurovanie kostola bolo v dobe arcibiskupa Csákyho okolo r. 1750. Kostol v r. 1755 kardinál Batthyáni znovu vysvätil, lebo počas tureckého vpádu r. 1683 tu bola preliata krv.

V r. 1889 vo svätyni umiestnili okná z farebného skla. Začiatkom 20. str. (od r. 1937) prístavbou bočných lodí zväčšili kostol, ale odstránením južných a severných stien sa zničili bočné starobylé fresky.

Dnešný stav kostola svätého Mikuláša

Okrem farského kostola sú v Biskupiciach ďalšie dva kostoly. V areáli bývalého kláštora milosrdných sestier Svätého kríža sa nachádza kostol Sv. Kríža vybudovaný v povojnových rokoch, vysvätený až v roku 1992. Bol to prvý kostol v Bratislave vysvätený po zmene spoločenského systému u nás.

Ďalší (dnes už medzi výškovými budovami schovaný), neskoro renesančná jednolod'ová budova kostola sv. Jozefa. Dal ju postaviť Juraj Szelepcsényi, ostrihomský arcibiskup v roku 1681.

Kostol Sv. Jozefa v 1960-tych rokoch

Vo východnej časti promenády hlavnej ulice stojí kaplnka Sv. Márie, o niečo ďalej najstaršia kaplnka Biskupíc: Kaplnka Sv. Rozálie, ktorá bola po morovej epidémii (1715) postavená v roku 1723.

Medzi pomníky ľudovej zbožnosti patril aj tzv. „Kormidelníkov obraz“ tiež z 18. storočia. Obraz už neexistuje, na jeho mieste stojí kaplnka z 19. storočia s rovnakým menom.

Kaplnka na Krajinskej ulici bola postavená na pamiatku padlým v I. svetovej vojne pochádzajúcich z našej obce.

Aj mimo obývaných oblastí, na poľnohospodárskych pozemkoch bolo mnoho krížov a kaplniek, ktoré v minulosti symbolizovali dobrú vôľu ľudí a ich túžbu po pokoji.

Neďaleko Lieskovej cesty, vtedy ešte pri existujúcom ramene Malého Dunaja, koncom 18. str. postavili krásnu maľovanú barokovú sochu svätého Jána Nepomuckého, ktorý bol vyhlásený za svätého v roku 1729. Bol patrónom mostov, riek, rybárov, vodných mlynov a ochrancom pred povodňami. Na jeho počesť Biskupice najprv postavili sochu, potom celú kaplnku vysvätili. Nezabudli ani na patrónku krajiny, na Kráľovnú nebies, ktorej o niekoľko desať rokov tiež prejavili úctu vo forme sochy.

Kaplnku v roku 1863 zreštaurovali a slúžila ďalej, no v 1970-tych rokoch sa stala obeťou urbanizácie Bratislavy.

Vonkajšie sochy panny Márie s dieťaťom, Kráľovnej nebies a socha svätého Jána Nepomuckého stáli na vysokých podstavcoch (cca. 130 a 110 cm), mali veľkosť cca. 180-160 cm a zdobili o niekoľko rokov neskôr postavenú poľnú kaplnku svätého Jána Nepomuckého. Zachránené torzá teraz zdobia vstupné nádvorie historickej budovy Miestneho úradu Bratislava-Podunajské Biskupice.

Názvy Biskupíc

230 -Vedeckým výskumom historických prameňov PhDr. Peter Püspöki Nagy CSc. dokázal, že z dvoch tribúnskych sídiel, ktoré uvádza *Notitia Dignitatum* v *Pannonia Prima* a ktoré ešte neboli lokalizované, t. j. *Arrianae* alebo *Caratena (-Carobena)*, sa jedno z nich nachádzalo práve na území dnešných Podunajských Biskupíc. Považuje za pravdepodobné, že pri míľniku z r. 230 n.l., počas Rímskej ríše existovala tu starobylá usadlosť menom *Arrianae*.

836 - V origináli zachované prvé písomné dokumenty pochádzajú z 9. storočia n.l., ktoré nás informujú o avarskom osídlení na našom území s názvom *Vetvar*. Dokazuje to v origináli zachovaná listina východofranského kráľa, Ľudovíta Nemca vydaná 16. februára 836 v kráľovskom paláci v Osternhoue.

Keďže názov *Vetvar* znamená vodnaté územie a bol tu aj stavaný kostol, právom sa objavuje v neskorších germánskych kronikách názov usadlosti v podobe „kostolný potok“, *Kirchbach* (*Kirichbach*). Avšak tento názov sa nezakorenil.

1000 - 1928 Pamiatka avarského biskupstva sa preniesla na Arpádových Maďarov, ktorí sa začali objavovať v tejto oblasti v 9. storočí. Pravdepodobne za vlády veľkokniežaťa Gejzu, keď sa rozvíjala misionárska činnosť, vznikol na základe tradície v reči potomkov praobyvateľov Žitného ostrova názov v avarsko-maďarskej verzii: *Pispuki* (Biskupice).

Keby bol vznikol názov usadlosti neskôr, počas uhorského kráľovstva, tak by znel „*Érseki*“ a nie *Püspöki*. Za vlády Štefana I. totiž v roku 1000 už bolo založené Ostrihomske arcibiskupstvo (v maď.: Esztergomi *Érsekség*) a podľa série listín (zachovaných v peknom počte v origináloch), Biskupice prešli do jeho majetku, kde zostali až do roku 1912. Teda majetky darované arcibiskupstvu, ak by ich chceli pomenovať podľa vlastníka, by boli dostali názov *Érseki*. Ak aj nie z iného dôvodu, tak aspoň z dôvodu ochrany vlastníctva. Majetok nazývaný *Püspöki* (Biskupice) bol pôvodne majetkom biskupa a nie arcibiskupa a pôvodný názov sa zachoval.

O obci sa dozvedáme aj zo schematizmov Ostrihomskej arcidiecézy z roku **1221**.

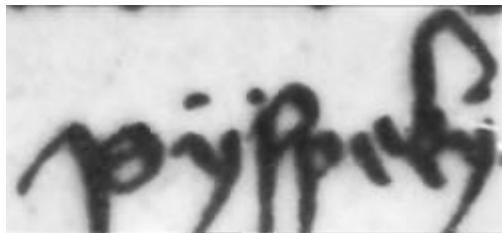
V roku **1262** a neskôr sa stretávame s názvom „*Pispuky*“;

v roku **1264** sa objavujú písomné variácie „*Pispucki ni Collotkuz*“ (v preklade: Biskupice na Žitnom ostrove),

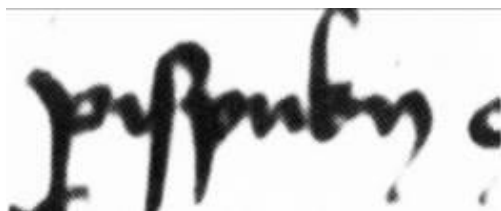
v roku **1268** „*Pispeky*“;

v roku **1308** „*Pispuky*“ (Listina, vydaná arcibiskupom Tomášom II. v roku 1308 sa končí slovami: „*Datum in Pispuky...*“, teda „*Datované v Biskupiciach...*“).

v roku **1419** „*Pispekfalva*“ a „*Pispuky in Collutkuz*“.

„Püspeky“ – na listine z 22-ého septembra 1378.

„Pispuky“ – 1441

„Püspökij“ – 1631

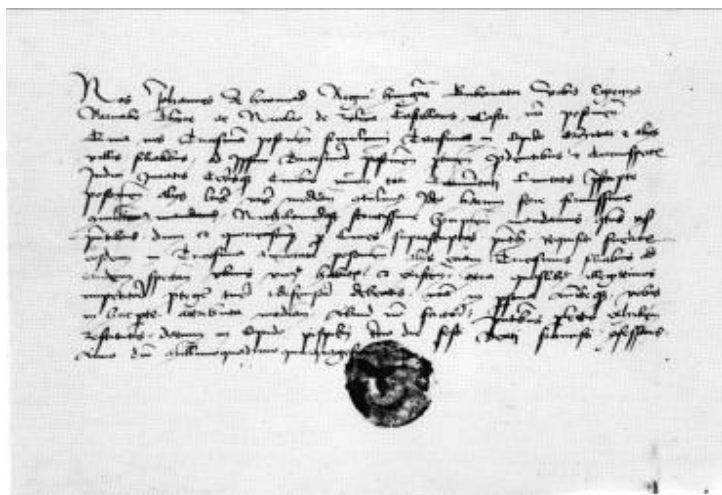
Od 9-10. stor. do roku 1912 sa mestečko volalo **Püspöki** (Biskupice) – písané vo viacerých podobách. Príčinou nejednotného písania bol v tých časoch ešte neexistujúci kodifikovaný pravopis. Následkom rozdielu medzi množstvom latinských a maďarských hlások a písmen (latinčina má len 26, kým maďarčina 44 písmen) vznikli hore uvedené čiastočne odlišné tvary. Zmeny názvov obce pokračovali o 700 rokov neskôr:

v roku **1912** dostala obec prívlastok **Pozsonypüspöki** (**Bratislavské Biskupice**),
od roku **1928** sa volala **Biskupice pri Dunaji**,
od roku **1944** **Podunajské Biskupice**,
od roku **1972** **Bratislava - Podunajské Biskupice**.

Strategická poloha Biskupíc

Význam Biskupíc určovali tri dôležité prechody cez dunajské ramená: smerom na Rusovce na Viedeň, na Prievoz do Bratislavy a cez Vrakuňu smerom na Trnavu. Táto poloha ovplyvnila aj osud obyvateľov, ktorí v časoch mierových sa vzťahovali, bohatli, počas vojen boli plienení, odvečení.

Od polovice 13. storočia máme informácie o samospráve obce – richtár a rada prisázných – i o tom, že mýtné výsady prinášajú Biskupičanom aj rôzne záväzky.

Existencia troch spomenutých frekventovaných dunajských prievozov neskoršie si vynútila vznik biskupickej pevnosti. Pevnosť v Biskupiciach vznikla v dôsledku nebezpečenstva, ktoré hrozilo v 15. str. zo strany voľne sa pohybujúcich husitských vojakov a lúpežných rytierov. Základom pevnosti bola priekopa, samotná pevnosť bola založená pred r. 1450.

Ján Huňady (Johannes de Hunyad) poznal význam miesta a na jeseň r. 1450 počas svojho pobytu v Biskupiciach udelil obce mestský štatút. Prvá zmienka o Biskupiciach ako o meste „*Oppidum Pispuky*“ je v jeho liste tretieho dňa po sviatku svätého Františka.

*List gubernátora Jána Huňadyho vydaný v Biskupiciach dňa 6. okt. 1450
(Orig.: AMB, č.2564)*

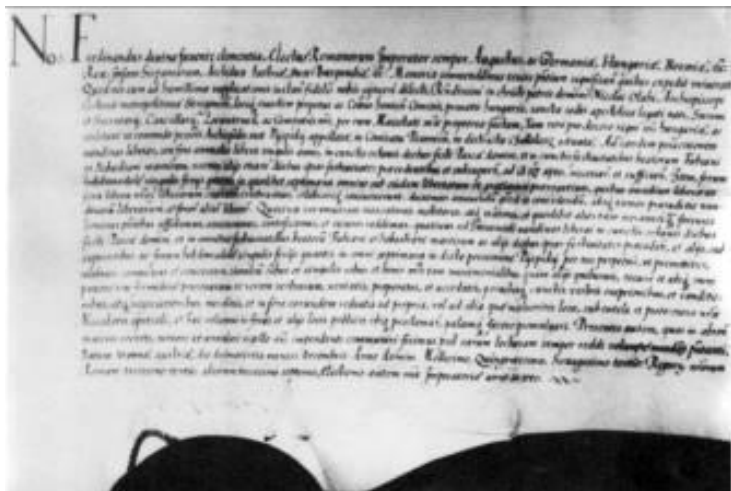
Od druhej polovice 15. storočia je menej písomných správ o Biskupiciach, výnimku tvoria štatistické údaje, na základe ktorých ale tvrdíme, že 16. storočie bolo obdobím ekonomického rastu mestečka. Biskupice až do r. 1683 prežívali svoju dobu rozkvetu.

V 16. stor. sa veľmi rozšírilo reformačné hnutie. Nové náboženské idey si našli na území bratislavskej župy vhodnú pôdu a mnohí nasledovali Lutherovo a Kalvínovo učenie. Rýchle sa vzťahujúca reformácia donútila biskupického zemepána, arcibiskupa Mikuláša Oláha, aby starým a z časti aj novým obyvateľom zabezpečil materiálne výhody. Poddaní v Biskupiciach v 16. a 17. storočí neplatili dane, desiatky a vlastnili aj pôdu mimo poddanských usadlostí. Okrem toho mali aj privilégium oslobodenia od mýta, dokonca je veľmi pravdepodobné, že mestečko malo aj hrdelné právo.

Za spomenuté výsady biskupický zemepán žiadal vernosť obyvateľov starej viere.

V súpise „*Pyspeki (majetok) pána ostrihomského arcibiskupa*“ z roku 1536 sa píše, že arcibiskupstvo tu malo vtedy tridsaťšesť usadlostí, bol tu richtár, päť nových domov, jeden dom pre chudobných a päť slobodných domov.

V záznamoch z vizitácie z roku 1561 sa o Biskupiciach dozvedáme, že „*Kostol je tu vo veľmi dobrom stave. Farár Vojtech slúži sviatosti podľa katolíckeho rítu a vedie katolícky život. Má rodinu a dve deti.*“ (Pozn.: Vplyvom reformácie sa nižšie duchovenstvo mohlo ženit’.)

V roku 1563 Biskupice ako mesto, dostávajú dôležitú výsadu: právo týždenných trhov (každú stredu) a výročných trhov (každoročne každého ôsmeho dňa po Veľkej noci a na deň sv. mučeníkov Fabiána a Sebastiana) s tými istými výsadami, aké používajú výročné a týždňové trhy v našich slobodných mestách.

Obyvatelia Biskupíc od čias arcibiskupa Pavla (1527-1549) neplatili ani desiatky ani iné dane. Miesto toho boli povinní, na požiadanie správcu, obrábať arcibiskupské majetky, vykonať furmanku a iné práce okolo arcibiskupstva.

Výsadná listina kráľa Ferdinanda I. z roku 1563
(Originál: Archív Esztergom, Ladula Püspöki No. 1)

Po nadobudnutí výsady konať slobodné trhy nastáva prudký rozvoj Biskupíc. Kým v roku 1536 malo mestečko len 36 usadlostí, v roku 1631 ich už má 120. Príčinou nízkeho počtu obyvateľov v roku 1536 bolo vtrhnutie sultána Solimana do tejto oblasti v roku 1529. V 16 až 17. storočí totiž plienili Biskupice Turci. Pálili a ničili obydlia, veľkú časť obyvateľstva pozabíjali. Tí, ktorí prežili, museli utiecť a po uplynutí nebezpečia sa veľmi pomaly vracali domov.

Zmierniť poddaným túto ťažkú situáciu bol tiež jedným z dôvodov na udelenie spomínaných privilégií (oslobodenie od daní, vlastníctvo pôdy mimo poddanských usadlostí, oslobodenie od mýta ...).

Okrem vypočítaného vlastníctva obyvatelia Biskupíc mali spoločný les, v ktorom si každý mohol zaobstarat’ toľko dreva, koľko potreboval a ďalšie spoločné príjmy tvoril aj odpredaj rýb. Tento lov prinášal mestečku ročne asi 15 zlatých, ktoré ukladali do verejnej pokladnice.

Najstaršia zachovaná písomná pamiatka mestskej kancelárie Podunajských Biskupíc z 22. apríla 1588 súvisí so záchranou týchto výhod. „Úctiví mešťania“ v nej žiadajú Uhorskú komoru, aby nebolo vykonané rozhodnutie o vyvlastnení záhrad, lebo to „*môže zapríčiniť veľkú škodu a značnú nespokojnosť voči vašemu panstvu*“. Ďalej: „*Vo veci rybníka chceme dať na vedomie vašim veľkomožnostiam, že Rovinčania (ktorým mali pozemky pripadnúť), nikdy nemali rybník, ale vždy patril tomuto úbohému mestu.*“

Mestečko teda nedopustilo zmenšovať svoje právo na rybolov.

(V roku 1859 pri poslednom veľkom požiari Biskupíc zhorel archív fary a mestskej kancelárie, zachoval sa len zlomok pôvodných dokumentov.)

Najstaršia zachovaná písomná pamiatka mestskej kancelárie Pod.Biskupíc z r. 1588 (Orig.: OL. Litterae ad Cameram Hung. Fasc. 19.No 1)

Sociálny a hospodársky rozvoj po roku 1550 vyvrcholí sa zakladaním cechov. V 16. a 17. storočí už evidujú nasledovné cechové združenia v Biskupiciach:

- cech obuvníkov a čižmárov (vzniknutý po roku 1563),
- cech valachov na Žitnom ostrove (1592),
- cech zámočníkov a kováčov (1651),
- cech krajčírov (1671),
- cech kolárov (1675).

mlynári, tkáči, mäsiari a ostatní remeselníci kvôli malému počtu nemali samostatný cech.

Do dnešného dňa zachovaná kováčska cechová truhlica rodiny Fukáriovej

Stavovské povstania

Stavovské povstania začiatkom 17. storočia neobchádzali ani Žitný ostrov. Protiabsburgské tendencie vyústili v ozbrojenom povstaní, na čele s Štefanom Bočkayom, neskoršie s Gabrielom Bethlenom. Ich vojská sa na krátky čas zmocnili aj Bratislavy. České stavy, ktoré sa usilovali tiež o zrušenie habsburskej nadvlády a sedmohradský vojvoda Gabriel Bethlen uzavreli dohodu, že obe strany zaútočia súčasne na habsburské vojská, aby premohli útlak. Ich plány sa nevydarili.

Prievozy a brody v okolí Vrakune vtedy chránil Lichtenstein a jeho hlavným štábom bola pravdepodobne pevnosť v Biskupiciach. Časťou Bethlenovej armády sa zrazili 25. augusta 1620 neďaleko Biskupíc, pri Štvrtku n/O. Cisárske vojská zvíťazili, avšak nepokojové obdobie trvalo ešte ďalších šesť rokov. Konečná mierová zmluva bola podpísaná až 18. decembra 1626, ale problémy sa nevyriešili.

V 17. storočí obyvateľstvo bojovalo proti dvom nepriateľom: proti viedenskému dvoru a súčasne proti Turkom.

Posledný pochod tureckých dobyvateľov v roku 1683 vrhá Biskupice do záhuby. Sultán Galga cestou z obliehania Viedne zničil Šamorín, Biskupice, Komárov aj Vrakuňu. Na spustošené miesta sa časom prísťahovali ľudia, ale predchádzajúcu životnú úroveň Biskupice už nikdy nedosiahli.

Po vyhnaní Turkov koncom 17. storočia počet obyvateľov celého Uhorska stagnoval okolo 4 miliónov. Na zničenú krajinu viedenský cisársky dvor napriek povojnovej biednej situácii vyrúbal ročne 400 000 guldenov, ako povojnovú daň. Za dva roky (1685-1686) obyvatelia Uhorského kráľovstva zaplatili Habsburgovcom viac daní, než Turkom za 100 rokov, no ani to nestačilo. V roku 1689 kráľ Leopold I. Habsburský ešte zvýšil daň aj na posilnenie rakúskej vojenskej sily. Vyrúbané dane vymáhala vojsko. Nezniesiteľná situácia roľníkov a poddaných nemohla zostať bez následkov.

V roku 1703 vypuklo ďalšie povstanie, na čelo ktorého sa postavil knieža Sedmohradska, František Rákóczi II.

Začiatkom roku 1704 táborila značná časť jeho kuruckých vojsk pri Biskupiciach, oproti nim cisárske vojská pod vedením generála Trampa. Dňa 20. apríla 1704 sa odohrala *Bitka pri Biskupiciach*. Hrad, ktorý mal ľudí chrániť, zase predstavoval hrozbu, jeho existencia spôsobovala permanentné boje v oblasti Biskupíc. Poľnohospodárske mestečko opäť bolo zničené.

Opevnenie v Biskupiciach v 17. stor. malo rovnaký hviezdicový typ hradieb aké boli v Nových Zámkoch, ktoré veľmi dobre slúžili počas protihabsburských povstaní. V čase najväčšieho stavovského odboja v Uhorsku v 17.-18. stor. cez Biskupice istotne prešiel aj Bethlen, Thököly i samotný vodca povstania, František Rákóczi II.

Bitku z 20. apríla 1704 v Biskupiciach opisuje aj Matej Bel, kedy sa cisárske vojsko stretlo s vojskom kurucov a kuruci vďaka pomoci Biskupičanov zvíťazili.

*Pôdorys biskupických mestských hradieb zo 17. storočia
(Originál: Archív mesta Bratislavy, mapa č. 949)*

Rozšírenie biskupickej pevnosti prebiehalo od roku 1705 pod francúzskym staviteľom Le Meerom. Počas opevňovacích prác boli obyvatelia mestečka povinní ubytovať a živiť vojsko. Podľa dobových spisov Acsádyho každý poddaný bol povinný vojakovi, ktorý bol u neho ubytovaný, poskytnúť za jeden toliar mesačne: 5 funtov mäsa, 14 funtov chleba, posteľ, sviečku a drevo na kúrenie. Požiadavky a zaplatená suma neboli v súlade, obyvatelia boli nesmierne vykorisťovaní.

Vojsko tu bolo, i keď v menšom počte, ubytované do roku 1721.

Po týchto rokoch nastal definitívny koniec rozkvetu a mestečko upadlo na úroveň chudobnejších dedín.

Počet obyvateľov dlhú dobu stagnoval, vyše 100 rokov sa pohyboval okolo 1200 osôb.

K ničeniu opevnenia došlo hneď po odchode cisárskych vojsk v roku 1750.

Po kurucko-labantských bojoch prišla do dovtedy Maďarmi obývaných, ale bitkami a epidémiami značne zdecimovaných Biskupíc silná kolónia saských Nemcov.

Po vojnách morová epidémia

Mor v roku 1622 Biskupice priamo nezasiahol, ale okolité dedinky – Komárov, Vrakuňu a Rovinku – áno. Posledný mor v rokoch 1709–1715 si však vyžiadal o to viac obetí, kedy zahynuli dve tretiny obyvateľstva. Počet Biskupičanov klesol o 31,1%, Komárova o 14,3%.

Na spomienku tejto tragédie okolo roku 1744 bolo postavené barokové súsošie pri kostole. Pôvodná biskupická socha sv. Trojice teda bola morovou pamiatkou, načo poukazuje trojica zachovaných barokových svätých patrónov – Panna Mária, sv. Štefan prvý mučeník a sv. Florián. Neskoršie súsošie bolo premiestnené o niečo ďalej, a v roku 1851 získalo nové poslanie, kedy podľa nápisu bola socha obnovená z úcty k Najsvätejšej Trojici a nie ako morová pamiatka. Na štíte sochy vtedy zobrazili Svätú Trojicu: Otca, Syna a Ducha Svätého a vznikla nová raritná socha v klasicistickom štýle.

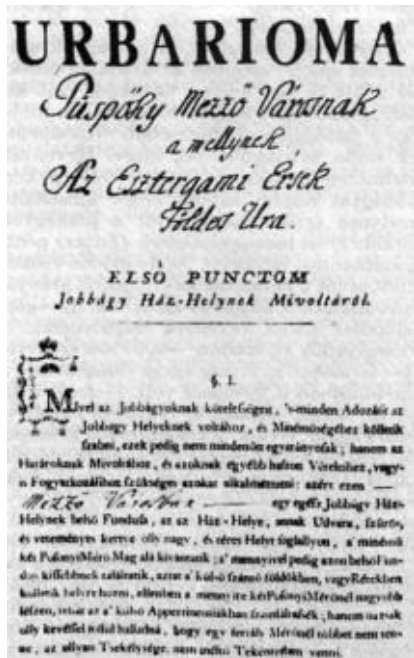
V porovnaní s barokovými sochárskymi zobrazeniami sv. Trojice je v prípade tunajšej klasicistickej sochy vzácnou raritou, že

- Kristus drží svoj kríž v ľavej ruke spôsobom, že kríž je medzi Bohom Otcom a Synom.
- Na známych sochárskych zobrazeniach sv. Trojice je kríž trámový (hranolový), resp. doskový. Na biskupickej soche je z guľatinového dreva.
- Boh Otec je zvýraznený trojuholníkom nad hlavou, symbolickým znakom sv. Trojice.

Pamiatku na posledný mor predstavuje morový stĺp so sochou sv. Trojice na Trojičnom námestí.

Obnovenie krajiny a Biskupíc po utrpeniach

Do roku 1765 boli poddaní stále chudobnejší. K predchádzajúcim tridsiatim dvom opusteným usadlostiam, ktoré zanikli za tureckého vpádu pribudlo ďalších trinásť. V 16. a 17. storočí obyvatelia neboli poddanými, neplatili dane, desiatky a pod., mali slobodné trhy, cechy pestovali remeslá, v 18. storočí všetky tieto ich výhody zanikali.

Mária Terézia bola prvá z habsburských panovníkov, ktorá spoznala neudržateľnosť situácie poddaných. Rozhodla sa pre reformy.

Tereziánsky urbár vydaný v roku 1768 za vlády Márie Terézie riešil otázku vlastníctva a služieb poddaných. Komisia pod vedením vrchného župného sudcu Štefana Bittóa pripravila nové urbárske predpisy pomerne rýchlo. Dňa 21. apríla 1768 vydali Urbár mestečka Biskupíc, avšak spor o urbáriát trval v Biskupiciach až do roku 1782.

Táto úprava zabránila množstvu prechmatov zemepánov, avšak úľavy nepriniesla, pretože zachovala v podstate všetky staré povinnosti poddaných (roboty, dane, naturálie), ktoré im znovu pribudli v priebehu 18. storočia. No celkove bol Urbár význačným krokom ku riešeniu poddanskej otázky.

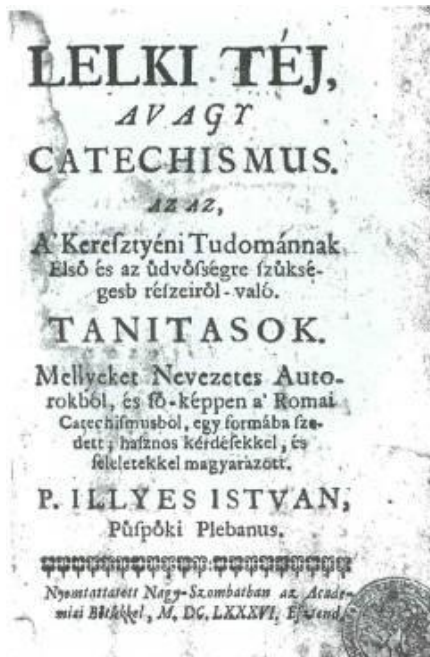
V 18. stor. roľníci tvorili 91 % a remeselníci 8, 3 % obyvateľstva Biskupíc.

Prvá strana biskupického Urbára z roku 1782 – Orig. ŠAB, A-X/314 od No.50

Na krajinskom sneme v roku 1847/48 sa po prudkých bojoch podarilo pokrokovým kruhom zlomiť odpor cisárskeho dvora a konzervatívnych skupín. Požiadavky v dvanástich bodoch 15. marca 1848 sa v 4., 6., a 7. bode dotýkali poddanských záležitostí. Boli to: (4.) Rovnosť pred zákonom z hľadiska občianskeho a náboženského. (6.) Spoločné znášanie bremien. (7.) Zrušenie urbáriálnych záväzkov.

S novými zákonmi zo dňa 11. apríla 1848 zanikol feudálny spoločenský poriadok v Uhorsku.

Výchova a vzdelávanie v Biskupiciach

Historička Valéria Fukári v knižke *Príspevky k dejinám školstva Podunajských Biskupíc (Od počiatkov po začiatok XX. storočia)* kladie začiatky výchovy a vzdelávania v Biskupiciach až do 13. str., v súvislosti s existenciou farnosti od r. 1221.

Prvý údaj o existencii školskej budovy v Biskupiciach pochádza z roku 1588 v listine, ktorá bola zameraná na vojenské dane. V nej sa objaví popri iných budovách aj označenie budovy školy vo forme „*domus scholaris*!“.

Dobovú existenciu školy potvrdzujú aj ďalšie zápisnice z vizitácií z r. 1596 a 1598.

V spomenutej práci pani Fukári sleduje činnosť biskupických rímsko-katolíckych farárov, ktorí boli zameraní na duchovné a hmotné udržiavanie a zveľaďovanie cirkevného života, ako aj výchovy a školstva mestečka.

Najvýznamnejším, aj literárne aktívnym, biskupickým kňazom bol Štefan P. Illyés, autor knihy *Mlieko pre dušu (Lelki tej -1686)*

P. Illyés István, Püspöki Plebanus: Lelki tej, avagy Catechismus, Nagy-Szombat, MDCLXXXVI

Obec postavila v roku 1722 dom pre učiteľa, kde bola zároveň aj samotná škola. Budovu v r. 1781 rozšírili o dve miestnosti a v roku 1830 pribudla k nej ešte ďalšia prístavba. V roku 1859 pri veľkom požiari Biskupíc zhorela škola ako i archív fary a školy.

Novú školu postavili v roku 1860 na pôvodnom mieste: pri kostole a budove fary. Túto budovu v r. 1876 ešte rozšírili, ale v r. 1906 sa mesto rozhodlo postaviť od základov novú školu na pôvodnom mieste. Táto slúži do dnešného dňa ako vzdelávací inštitút.

Kostol a škola po roku 1906

Honosnejšie stavby Biskupíc

18. storočie je obdobím veľkých premien v Biskupiciach. Rozkvitajúce poľnohospodárske mestečko upadá. Napriek tomu, že si svoj titul mestečka zachováva celé dve nasledujúce storočia, zmenilo sa na väčšiu vidiecku obec. A to i navzdory skutočnosti, že toto obdobie prežilo v znamení stavania nových kaštieľov, kúrií a honosnejších obytných domov.

Arcibiskup a kurialisti dali stavať parky aj pekné záhrady, takže z hľadiska architektúry mestečko vtedy získalo lákavú vonkajšiu eleganciu.

Začiatkom 20. storočia kláštor milosrdných sestier Svätého kríža na Biskupickej ulici.

Najstaršou budovou Biskupíc bol Išpánsky dom z 13. str., ktorý bol zbúraný v 1960-tych rokoch.

Arcibiskupi tu mali kaštieľ v 16. storočí (portálny súpis 1592), ale je možné, že aj skôr. Čas jeho vzniku nepoznáme.

Najstarším kaštieľom mestečka teda bol arcibiskupský kaštieľ, zvaný aj Palugyaiho kúria. Do vlastníctva Pavla Palugyaiho sa arcibiskupský kaštieľ dostal v máji 1724.

Kardinálovi Jozefovi Batthyánimu sa v r. 1779 -1780 podarilo získať naspäť Palugyaiovskú kúriu (ktorá medzitým už vymenila ďalších štyroch vlastníkov) a dal ju obnoviť. Slúžila ako arcibiskupská rezidencia do r. 1848, potom sa dostala do vlastníctva mestečka. Po roku 1852 budova slúžila ako mestská radnica.

V roku 1912 kaštieľ prevzala rodina grófa Györgya Draskovicha.

Od nich ho odkúpili milosrdné sestry Svätého kríža za účelom zriadenia provinciálneho sídla.

Za socializmu od r. 1961 do 1990-tych rokov budova bola Krajskou nemocnicou tuberkulózy.

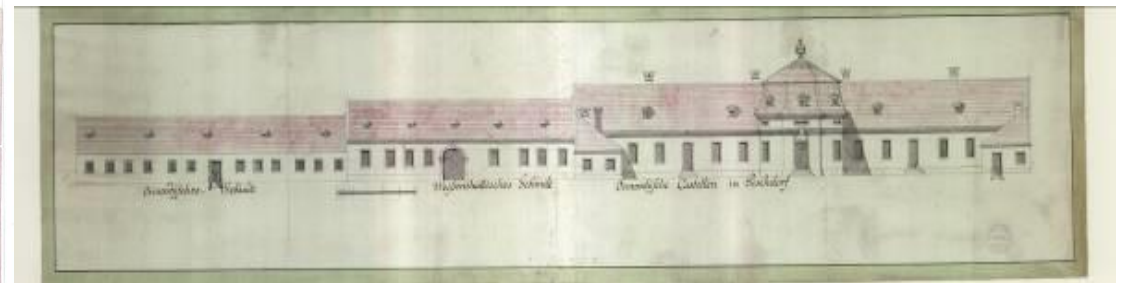
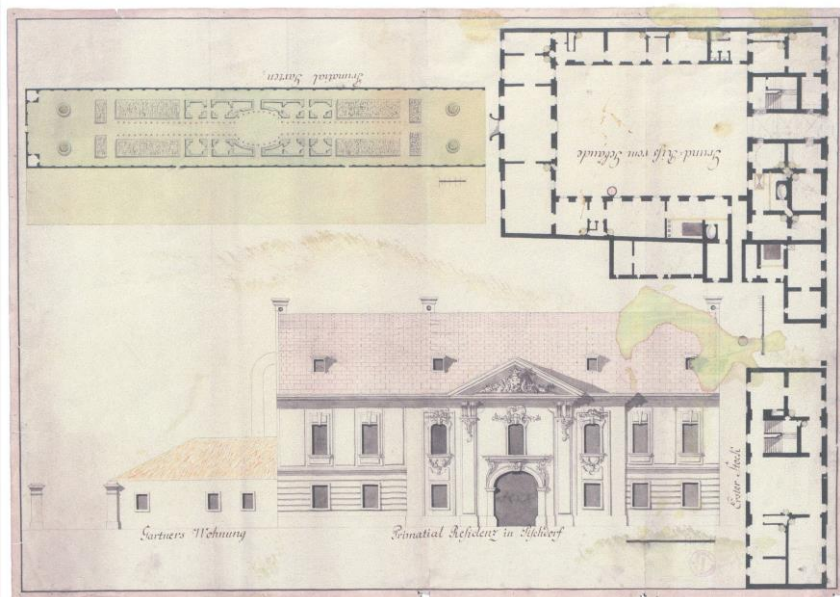

V rokoch 1779-1786 bol postavený aj prekrásny barokový kaštieľ, patriaci rodine Ormosdyovcov.

Štefan Ormosdy bol vedúcim úradníkom arcibiskupského panstva, ktorý v čase zavedenia urbára odňal veľké množstvo rolí poddaným, preto ho miestni ľudia nemali v obľube. Na pôvodnom mieste kaštieľa stáli dve kúrie Botossyho a Weisenthala, ktoré arcibiskup Jozef Batthyáni odkúpil, aby obdaroval nimi svojho obľúbeného dôverníka Ormosdyho. Potomkom Štefana Ormosdyho sa nepodarilo zveľadiť a udržiavať získané majetky a v r. 1830 museli všetko predať. Majitelia kaštieľa sa do r. 1900 stále menili, potom ho získala rodina grófov Draskovichovcov. Oni boli poslednými vlastníkami do r. 1945. Kaštieľ bol jedným z najvýznamnejších umeleckých pamiatok Biskupíc.

Kaštieľ v roku 1945

Začiatkom 1950-tych rokov, túto ešte neporušenú budovu v centre mestečka, zbúrali. Na jej mieste stojí v roku 1961 postavená základná škola na Biskupickej ulici.

Stavebný plán kaštieľa Ormosdyovcov 1775 roky

V 18. storočí bol dokončený aj letný kaštieľ kardinála Jozefa Batthyániho slúžiaci ako jeho letná rezidencia na území Biskupíc, v lese Lieskovec. Nachádzali sa v nej tanečné sály, reprezentačné miestnosti, mramorové schody. Vymaľovanie stien čínskymi maľbami sa vykonalo v r. 1783. Biskupickí obyvatelia sa domnievajú, že sídlo navštívila aj Mária Terézia. Podľa dobového opisu: „V jeho záhrade je veľmi pekná zábavná budova, v ktorej okrem tanečných sál sa nachádza 18 iných miestností hodných kniežaťa.“ „... tu usporiada jeho kniežacia Eminencia zábavy pre kráľovských vojvodov a pre udatných šľachtických pánov.“

(A. Vályi o Lieskovskom kaštieli v knihe: *Magyar Országunk Leírása, Budín, 1799*)

Po r. 1948 kaštieľ slúžil ako sklad, okná vymenili, budova je devastovaná.
Dnešný stav kaštieľa kardinála Battyániho v Lieskovci

Kúriu Juraja Alberta, hlavného finančného dozorca bratislavského arcibiskupského panstva postavili tiež v polovici 18. storočia na Hornom konci mestečka. Po smrti Alberta sa stal majiteľom kúrie manžel jeho dcéry Anny Albertovej, Anton Galgóczi.

Po vymretí rodiny kúria sa dostala do vlastníctva Linzbothovcov.
Pod týmto menom je známa ešte i dnes.

Linzbothovcov kaštieľ na pohľadnici v zbierke básnika Árpáda Ozvalda

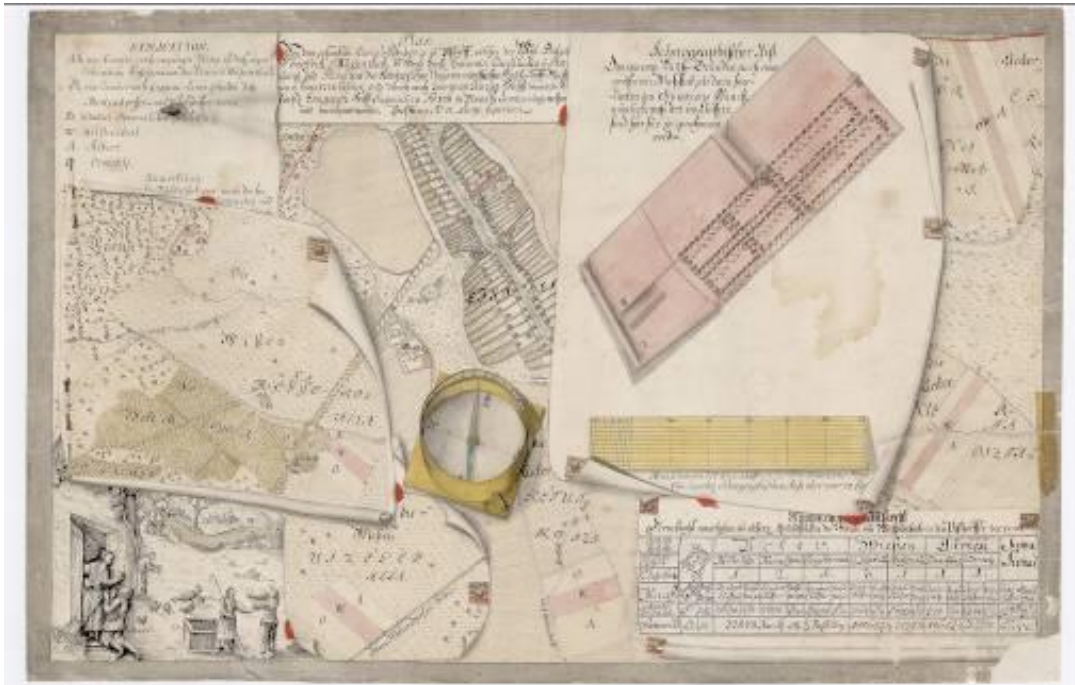
V súčasnosti sa v tejto kúrii nachádza pozoruhodná zbierka Múzea obchodu.

Dnešný stav kaštieľa—Múzeum obchodu

Dobová fotografia zo začiatku 20. storočia.
V pozadí už vidno novopostavenú radnicu.
Po Hlavnej ulici Biskupíc ešte tečie rameno Dunaja.

Gróf György Draskovich s manželkou Paulou Wrbnovou a so svojim správcom

Spomenuté budovy sú vyznačené na rukopisnej
mape Biskupíc Juraja Jáczyga z rokov 1778-1781.

Táto mapa je ozajstnou raritou, ktorá nám,
prezrádza presné údaje o dobovom mestečku: polohu
obytných domov, rozloženie pozemkov a veľkosť
katastra. Popri geografických a zememeračských
popisoch (ide napríklad do takých podrobností, že na
hlavnej ulici boli vybudované tri obecné studne) sa na
nej nachádzajú aj umelecké kresby ilustrujúce život
a obytné prostredie obyvateľov.

*Popisy jednotlivých stavieb na unikátnej mape Juraja
Jáczyga z roku 1778-1781
(Originál: Archív Esztergom T—165, Prímási Levéltár
Esztergom)*

Nadaný inžinier Juraj Jáczyg vytvoril „rozprávajúcu mapu“. Vynikne nie len presnosťou údajov, ale získame prehľad aj o tom, ako žili, s čím sa živili v danej dobe obyvatelia Biskupíc.

V ľavom spodnom rohu je zachytený aj pohľad na opevnené mestečko Biskupice.

*Ľavá spodná časť mapy Juraja Jáczyga z roku 1778-1781
(Originál: Archív Esztergom T—165, Prímási Levéltár Esztergom)*

Železničná stanica bola postavená v roku 1895, v tomto roku zaviedli na miestnej pošte telegrafnú a o rok aj telefonickú službu.

Fotografia 1960-te roky

Ked' všetko ľahne popolom

Z novovekých dejín Biskupíc sú známe tri veľké požiare: k prvej veľkej známej katastrofe došlo v júli 1683, keď hlavný veliteľ tureckých vojsk Kara Mustafa zahájil obliehanie cisárskeho sídla. Jeho vezír tatárskych vojsk, Sultán Galga, so svojimi vojakmi spálil Šamorín a Podunajské Biskupice na popol. Obyvatelia sa vrátili do rumovísk až o tri roky (jeseň 1686). O 21 rokov neskôr sa Biskupičania postavili na stranu kniežat'a Františka Rákócziho. Dánske jednotky cisárskych vojsk, ktorým velil krvilačný gróf Sigbert Heister, začali obsadzovať Žitný ostrov 20. apr. 1704 práve pri Biskupiciach. Obyvatelia mestečka dostali dánske vojská do pasce, za čo sa veliteľ Dánov Tramp pomstil a dal mestečko vylúpiť a vypáliť. V roku 1859 sa stali Biskupice aj po tretíkrát obeťou ohnivého kohúta. Podľa spomienok, sa deti na hornom konci mestečka hrali s ohňom a zapríčinili tento obrovský požiar, následkom ktorého ostalo v priebehu niekoľkých hodín asi 600 ľudí bez prístrešia. Vtedy zhorel aj mestský a farský archív.

Keďže sa obyvatelia už nikdy nechceli ocitnúť v takejto situácii, založili v roku 1882 Dobrovoľný hasičský spolok v Biskupiciach („*Püspöki Önkéntes Tűzoltó Egylet*”), ktorý odvtedy bez prerušenia existuje.

Zakladajúcimi členmi boli tunajší gazdovia a remeselníci, ktorí požiadali miestneho notára, farára a riaditeľa školy o zastávanie funkcií v spolku. Finančné prostriedky na zaobstaranie výzbroje sčasti poskytla obec, osobnú výstroj si zakladajúci členovia zabezpečili za vlastné peniaze.

25. marca 1886 na mimoriadnom zhromaždení Hasičského spolku v Biskupiciach doň korporatívne vstúpil aj *Biskupický hudobný zbor* („*Püspöki Zene Egylet*“).

Rok 1914 priniesol I. svetovú vojnu. Podľa menoslovu na pomníku padlo v tejto vojne 99 Biskupičanov.

Počas prenasledovania Židov z Biskupíc zomrelo šesť ľudí v koncentračných táboroch. Boli to príslušníci rodiny Blauovej. Na pamiatku ich utrpenia a na pamiatku padlému partizánovi Jánovi Régelymu venovali mramorovú tabuľu, umiestnenú na Pomníku padlých hrdinov.

Biskupické ochotnícke divadlo dobrovoľných požiarnikov v roku 1936 dalo postaviť, z príjmov predstavení a z darov Biskupičanov, pamätník zosnulým v prvej svetovej vojne.

Socha Padlých hrdinov je dielom V. Ihriského - 1936

Po prvej svetovej vojne, v roku 1918 sa Podunajské Biskupice stali súčasťou I. Československej republiky. Z Kysúc, Oravy a iných oblastí prichádzali do Biskupíc noví obyvatelia.

O necelých 20 rokov vypukla druhá svetová vojna, dodnes najväčší a najrozsiahlejší ozbrojený konflikt v dejinách ľudstva a sumár tejto vojny bol v Biskupiciach ešte smutnejší než prvej. Okrem vojakov slúžiacich v Československej armáde sa obeťami vojny stali aj civilní obyvatelia Biskupíc.

Väčšie zmeny v počte obyvateľstva nastali aj medzi r. 1946-1948. Podľa údajov miestnej kroniky „v záujme hospodárskeho oživenia českých zemí“ bolo v roku 1946 násilím odvečených 140 maďarských rodín do Čiech.

Ďalším zásahom do života biskupických občanov bola „výmena obyvateľstva medzi Československou republikou a Maďarskom.“ V rámci tejto akcie bolo vystáňovaných 300 maďarských rodín. Z Maďarska sa sem prisťahovalo 160 rodín slovenskej národnosti, a 15 rodín slovenského pôvodu z Rumunska a z Juhoslávie.

Po týchto zmenách počet obyvateľov zase klesol.

1. januára 1972 pripojili poľnohospodárske mestečko k hlavnému mestu. Postavili sídliská na Medzi jarkami a na Dolných honoch. Pôvodne tri a pol tisícové malé mestečko sa rozrástlo na vyše dvadsaťštyritisícovú mestskú časť.

Jej obyvatelia sú väčšinou slovenskej národnosti. Obyvateľstvo maďarskej národnosti má len 15,5 percentné zastúpenie, ale v menšom počte tu žijú aj Rómovia, Česi, Nemci a príslušníci ďalších národností.

Biskupice sa napojili na krvný obeh Bratislavy, na jej dopravu. Sú časťou a súčasťou pracovnej, športovej a kultúrnej infraštruktúry mesta, čo prináša so sebou veľké výhody ale aj náročné úlohy pre obyvateľov Podunajských Biskupíc.

Legendy a bájky

Dejiny minulosti každého národa začínajú legendami. O období, ktoré je mimo histórie, ohraničenej prvými písomnými pamiatkami a spísanými dejinami, sa dozvedáme len z legend.

Jedna veľmi milá báj hovorí o období, keď tunajší obyvatelia ešte neboli zaťažení toľkými povinnosťami, robotami, prácou a námahou. Je najstaršou povest'ou Podunajských Biskupíc, ktorá rozpráva o zlatom veku Žitného ostrova. Takéto povesti sa rodia z túžob a snov každého národa, ale je v nich aj veľa pravdy:

„Na Žitný ostrov, ešte predtým, ako sa stal ostrovom podvodov (slovná hračka v maďarčine medzi názvom ostrova Csallóköz a csaló – podvodník), chodievali cez Kocúrov prievoz, na lúku Pána z Lieskovca, krásne, zlatovlasé víly. Pod starobylou vrbou, ktorá stojí ešte dodnes, každý večer prestreli stôl. Každý, kto chcel, mohol si ku stolu sadnúť a najesť sa. Vždy, keď víly odchádzali, z topánok im do piesku padal zlatý prach. Každý si mohol nazbierať toľko, koľko vládol. Vtedy veru v celom šírom okolí nebolo žobráka ani chudobného. Ale odvtedy, keď sa pri stole jeden nevďačník dosýta najedol a zavraždil sa im tým, že ho pošpinil, víly nikto nevidel.

Prievozník v Kocúrove našiel po nich vo svojom člne zlatú podkovu. Ňou sa mu víly odplatili, ale viac sa nevrátili. Od toho času na ostrove panuje bieda a núdza. Ostrov Zlatej záhrady sa zmenil na ostrov podvodu.“¹

(Arnold Ipolyi: Magyar Mythologia, Pest, 1854, 135)

Jozef Nagy*: *Legendy Žitného ostrova - Gobelín, 315 x 150 cm, 1981-84*
(V jeho interpretácii sa zlatovlasá T.I. a jej víly, na úteku pred zákerným sedliakom, menia na kormorány, jeden zo symbolov Žitného ostrova)

*Akad. mal. Jozef Nagy (2.apr. 1926 - † 3. jan.2013)
rodák Podunajských Biskupíc, tu tvoril a žil celý život

Poznáme viacero obmien legendy. Ostrov sa uvádza i ako sídlo Tündér Ilony, kráľovnej víl, ktorá plávala po vlnách Dunaja premenená na labuť. Ipolyi² ktorý vychádzal z Karcsayho, nás s ňou oboznamuje takto:

„Ked' ešte prostredie Žitného ostrova bolo také krásne, že ho nazývali Zlatou záhradou, bývalo v nej veľa víl a rusaliiek. V tých časoch sem chodievala aj kráľovná víl (ústredná postava maďarských rozprávok - Tündér Ilona). Po Dunaji plávala v labutej podobe (prípadne: v podobe labute). Jej vodné paláce oslňovali krásou a bohatstvom. Všetko sa blyšťalo zlatom a drahokamami. Jej vodná ríša siahala ďaleko, až k moru.“

(² Tamtiež 133 a Karcsay Új Magyar Múzeum, 1851, 495)

Na základe kníh:

©Peter Püspöki Nagy: *Podunajské Biskupice Monografia starších dejín, 1969 a ďalších prameňov:*

©Peter Püspöki Nagy: *Podunajské Biskupice moderná mestská časť s históriou, Podunajské Biskupice 785. výročie,*

©Peter Püspöki Nagy: *O písomnej zmienke Podunajských Biskupíc z roku 1221 a o veciach s ňou súvisiacich,*

©Peter Püspöki Nagy: *Podunajské Biskupice, Pozsonypüspöki, Bischofsdorf 790. výročie*

©Valéria Fukári prom. fil. – Mgr. Beatrix Sinková – PhDr. Mária Stieberová CSc.: *Príspevky k dejinám školstva Podunajských Biskupíc, 1998*

©Peter Árpa – Mikuláš Füle – Peter Püspöki Nagy – Silvia Püspöki Nagyová: *Sto rokov organizovanej požiarnej ochrany v Podunajských Biskupiciach, 1983*

©Szelepcsényi Sándor: *Templomunk a pozsonypüspöki Szent Miklós anyaegyház, 2012*

S použitím horeuvedených kníh a fotografií Petra Püspöki Nagya PhD., Sándora Szelepcsényiho a vlastných záberov na web spracovala:

©Mgr. Eleonóra Csanaky